

ISSN 2959-1953

ISSN 2959-1961

<https://osvita.eeipsy.org>

<https://doi.org/10.38014/osvita.2022.90.12>

МАКАРЕНКО Н.М.,

кандидат психологічних наук,

доцент, кафедра загальної та

вікової психології,

Криворізький державний педагогічний
університет,

м. Кривий Ріг, Україна

РОЗВИТОК НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

МАКАРЕНКО Н.М. Розвиток навичок самостійної роботи для покращення якості дистанційного навчання. У статті окреслено основні проблеми довготривалого дистанційного навчання: неготовність фахівців до максимально ефективного застосування всіх технічних можливостей освітніх Інтернет-платформ; несформованість у студентів навичок самостійної роботи; низька мотивація до навчання у дистанційному форматі. Викладено основні напрямки роботи щодо розвитку навичок самостійної роботи: когнітивних (робота зі значним обсягом інформації, виділення основного, елокація, конспектування, узагальнення матеріалу); метакогнітивних (цілепокладання, планування, представлення інформації) та підвищення мотивації до саморозвитку. Представлено результати опитування викладачів вищих навчальних закладів, вчителів шкіл щодо усвідомлення основних складових самостійної роботи, форм та методів розвитку навичок. Виділено першочергову причину зниження мотивації: нецікавість, застарілість, неактуальність, надмірну «класичність» матеріалу, що вивчається. Систематизовано компоненти успішного дистанційного навчання. Подано пропозиції інтерактивних форм роботи з розвитку навичок самостійної роботи: використання можливостей соціальних мереж, гейміфікація, різноманітні ігри, змагальність у груповій роботі. Доведено можливість підвищення ефективності дистанційного навчання завдяки формуванню навичок самостійної роботи.

Ключові слова: Самостійна робота, дистанційне навчання когнітивні, мета когнітивні навички, мотивації, актуалізація.

МАКАРЕНКО N.M. Development of independent work skills to improve the quality of distance learning. *The article outlines the*

main problems of long-term distance learning: the unwillingness of specialists to use all the technical capabilities of educational Internet platforms as efficiently as possible; lack of independent work skills of students; low motivation to study in a distance format. The main directions of work on the development of independent work skills are outlined: cognitive (working with a significant amount of information, highlighting the main, elocation, summarizing, summarizing the material); metacognitive (goal setting, planning, presentation of information) and increasing motivation for self-development. The results of the survey of teachers of higher educational institutions, school teachers on the awareness of the main components of independent work, forms and methods of skills development are presented. The primary reason for the decrease in motivation is highlighted: lack of interest, obsolescence, irrelevance, excessive "classicality" of the studied material. The components of successful distance learning are systematized. The proposals of interactive forms of work on the development of independent work skills are presented: the use of social networks, gamification, various games, competition in group work. The possibility of increasing the efficiency of distance learning through the formation of independent work skills is proved.

Keywords: *Independent work, distance learning cognitive, meta cognitive skills, motivation, actualization.*

Постановка проблеми. Події, які відбуваються в Україні останнім часом (карантин, воєнні дії) вимагають від освітніх закладів ґрунтовного переструктурування всіх форм та методів навчання, переходу від звичної аудиторної освіти до такої, що передбачає використання дистанційної форми навчання, а в деяких випадках пропозицію тільки навчання онлайн. Звісно, що новий формат освіти за допомогою Інтернет-платформ (MOODLE, GOOGLE, ZOOM) потребує негайного вивчення та впровадження максимальних можливостей освіти нового формату. Дистанційне навчання є формою отримання знань, формування вмій та навичок, шляхом використання як традиційних, так і специфічних методів, форм, засобів навчання. Основою дистанційного навчання є комп'ютерні і телекомунікаційні технології. Базовою основою процесу дистанційного навчання є цілеспрямована, контрольована і інтенсивна самостійна робота. Не буде перебільшенням визначити, що важливу роль у новому форматі навчання відіграє технічна готовність викладачів та здатність студентів до самостійного опанування знань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Самостійна робота - важлива форма учбового процесу, організована та контрольована самим учнем (сту-

дентом) під керівництвом та контролем викладача, у процесі якої активізується творча діяльність з набуття та закріплення на практиці знань, формується мотивація, здійснюється самовиховання.

Дослідження можливостей розвивати навички самостійної роботи проводили як зарубіжні (Туммс Д., Вooth С.) [1] так і вітчизняні науковці: В.Анрущенко, О.Євдокімова, Є.Полат, В.Кремінь, Є.Підкасістий, узагальнений перелік яких надано В.Вем'ян, Ю.Солтисюком [2]. В.Буряк, А.Громцева, О.Савченко досліджували проблему як одну з актуальних. І.Науменко, С.Шаров формували поняття самостійної роботи та її ознаки [цит. за 3]. Н.Бухлова вивчала можливості нового етапу осмислення організації самоосвіти учнів, мотиви рівні, самоосвіти, можливості формування навичок самостійної роботи [3].

Але самостійна робота розглядалася науковцями (В.Буряк, А.Громцева, О.Савченко) як необхідна навичка покращення якості звичайного навчання. Подовжене дистанційне навчання внесло корективи у вивчення питання та висвітлювало такі проблеми:

- неготовність фахівців до максимально ефективного застосування всіх технічних можливостей освітніх Інтернет-платформ;
- несформованість у студентів навичок самостійної роботи;
- низька мотивація до навчання у дистанційному форматі.

О.Москаленко, А.Черкаською, Л.Коваленко окреслено принципи організації самостійної роботи у вишах в умовах дистанційного навчання. Їх можна екстраполювати на всі спеціальності. Це:

- *індивідуалізація*, яка потребує врахування всіх психологічних, мотиваційних, когнітивних особливостей студента;
- *інтерактивність*, яка передбачає залучення до освітнього дистанційного процесу всіх його учасників;
- *ідентифікацію*, безпосередню участь у освітньому процесі зі зворотнім зв'язком [4].

У дослідженнях М.Умрик [5] підкреслена основна проблема дистанційної освіти - брак фахівців. Підготовка таких фахівців (їх ще називають тьюторами і координаторами) включає як загальні питання, що стосуються „класичних» знань, так і спеціальні, які основані на специфічних освітніх технологіях (сучасні методики навчання, нові технічні засоби передачі інформації, інформаційні і телекомунікаційні технології). В.Кравець, В.Кухаренко, Н.Твердохлебова, О.Рибалко вивчали наявність одного з основних компонентів активної самостійної роботи - мотивацію, вважаючи «для дистанційного навчання не характерна слабомотивована діяльність, бо основними мотивами є професійний та пізнавальний, а це вже дуже сильні важливі спонукання діяльності студента. Крім того, обов'язково має бути присутнім мотив розвит-

ку і вдосконалення, що в значній мірі залежить від підготовки інформації і різноманітності змісту діяльності. Форми організації та засоби подання навчальної інформації сприяють придбання навичок варіативної діяльності, що може активізувати слабкі мотиви і завдяки цьому формувати комплексний полімотив, впливати позитивно на динаміку самостійної роботи в цілому» [6]. Таку думку вважаємо дещо ідеалізованою, тому що відсутність мотивації – реальність, на яку наразі скаржаться всі учасники освітнього процесу.

Приділяється увага науковців вивченню процесу самостійної роботи, її основних компонентів. 5-компонентна структура самостійної діяльності (гностичний, проектувальний, організаційний, комунікативний, конструктивний) запропонована Н.Кузьміною [7]. Ю.Беленкова конкретизувала перелік навичок, за допомогою яких можна підвищити ефективність самостійної роботи [8]. Підсумовуючи, зазначимо: рівень мотивації студентів до будь-якого навчання знизився, викладачі вищої (особливо старшого віку) школи виявилися неготовими до новітніх форм подачі матеріалу, вчителі загальноосвітніх шкіл не формують навички самостійної роботи у майбутніх абітурієнтів. Тому, формування навичок самостійної роботи відбувається безпосередньо у процесі вузівського дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. На початку нашого дослідження було проведено моніторинг з метою визначення, наскільки вчителі загальноосвітніх шкіл переймаються важливістю наявності навичок самостійної роботи, знають ці навички, форми та методи роботи для їх формування. Було опитано 131 респондент (онлайн 65 вчителів країни; 31 вчитель загальноосвітніх шкіл, 35 вчителів шкіл нового типу у м.Кривий Ріг). Пропонувалися питання:

<p><i>1. Який предмет ви викладаєте?</i></p> <p><i>2. Чи приділяєте ви увагу формування навичок самостійної роботи?</i></p> <p><i>3. Які форми та методик роботи використовуєте для цього?</i></p> <p><i>4. Які вміння та навички самостійної роботи формується у здобувачів освіти завдяки вашій активності?</i></p>

Рис. 1. Питальник для визначення обізнаності освітян щодо навичок самостійної роботи

Слід зазначити, що важливість формування навичок самостійної роботи визнають всі опитані респонденти. Це підтверджує перелік форм та методів роботи: збільшення кількості практичних завдань, написання рефератів, конспектів, створення маршрутних листів, проектів, плакатів, ментальних карт, опірних конспектів, упровадження частково-пошукового методу, творчі

завдання, розробка інфографіки, вирішення кейсів, активна робота з матеріалами соціальних мереж, підготовка доповідей, проведення домашніх експериментів, робота з додатковою літературою.

Але у переліку (знанні) форм та методів спостерігається певна хаотичність, несистематизованість, поверхневність. Тому, відповідно тільки вчителі одного з ліцеїв міста (21,5% опитаних) надали безпосередній перелік навичок самостійної роботи. Більшість опитаних (59,2%) використовувала узагальнені вирази («розвивати самостійність», «вміти критично мислити», «робота з текстом», «віра у себе», «слухати кожне слово вчителя, думати», «мати власну думку», «аналізувати інформацію»), які не наповнені конкретним змістом. Наприклад, жоден опитаний не визначив, що самостійна робота передбачає формування основних її компонентів:

1. В першу чергу активізацію критичного мислення, яке передбачає розвиток самостійності. З цією метою надзвичайно вдалими вважаємо курс розвитку критичного мислення, розроблений вітчизняними науковцями О. Пометун, Л.Пилипчатіною, І Сущенко.

2. Формування таких особливостей характеру, вольових якостей, які дадуть можливість самоорганізації у процесі навчання, учіння.

3. Пошук та упровадження таких засобів впливу на учасників освітнього процесу, які сприятимуть підвищенню мотивації, сформуують самостійність спонукання, самомотивацію.

4. Визначення основних освітніх компетенцій для ефективної самостійної роботи, над формуванням яких слід зосередитися.

Основні структурні компоненти ефективної самостійної роботи ми узагальнено представили у таблиці.

Таблиця 1.
Основні структурні компоненти ефективної самостійної роботи

Самостійна робота - це:	Опис компетенцій
Відповідний рівень мотивації	Сукупність факторів, підтримуючих та спрямовуючих поведінку (К.Madsen); спонукка, яка викликає активність організму, процес регуляції конкретної діяльності (М.Магомед-Емінов), механізм, який визначає виникнення, спрямування, засоби втілення конкретних форм діяльності (І.Джидар'ян); один зі способів задоволення потреб (Є.Ільїн). Один з найбільш ефективних способів розвитку мотивації - самопокарання та само заохочення.

Когнітивні навички	Пошук та аналіз інформації; знання стратегій інформаційного пошуку у значному обсязі інформації; встановлення різноманітних зв'язків; структурування матеріалу; систематизація матеріалу; виділення основного; інтерпретація даних; здатність до логічного узагальнення матеріалу (створення понятійного дерева; написання резюме; побудова таблиць; інфографіки; схеми, опірного конспекту); елаборація (додавання деталей, удосконалення текстів, створення фанфіків, конспектів, перефразування).
Метакогнітивні навички	Вміння формулювати мету; планувати; встановити черговість роботи; навички професійної праці з комп'ютером; контроль за виконанням плану дій; вміння презентувати результати роботи; тайм-менеджмент, знання основ спілкування.

Тому нами на основі опрацьованих джерел, власного досвіду було зроблено тренінгові заняття для учасників освітнього процесу, упровадження яких довело свою ефективність.

Найважливішою не вирішеною проблемою сьогодення вважаємо запит всіх учасників освітнього процесу (батьків, вчителів, студентів) щодо підвищення мотивації до навчання. Так, формування мотивації до навчання студентів (інноваційні форми роботи, підвищення участі студентів у навчальному процесі, підвищення питомої ваги практичних завдань) як запоруки появи компетенцій, представлено у дослідженнях Макаренко Н.М. [9]. Детальний огляд наукових джерел з даної проблеми знаходимо у Є.Ільїна. Незважаючи на те, що дослідження проводилися ще у минулому столітті, багато з них є актуальними і сьогодні. Наприклад, А.Гебос виділив такі умови формування позитивних мотивів для навчання студентів: усвідомлення кінцевої мети навчання, практичної значущості знань, які надаються; емоційна форма подачі матеріалу; якісне змістовне наповнення занять; демонстрація «перспективних ліній» тощо [10]. Також Є.Ільїн додає важливість такої організації навчальної діяльності, яка б дала максимальний ефект від отриманих знань, стиль педагогічного викладання, врахування життєвого досвіду учня, студента, операційно-пізнавальний, рефлексивно-оціночні етапи. Спрощує процес підвищення мотивації - знання потреб того, хто навчається. Важливо знайти мотиваційні ресурси людини: натхнення (інтерес), можливості працездатності, уваги, мислення. Зрозуміло, що дати конкретний алгоритм такого підвищення - неможливо. Потрібно враховувати багато факторів (вік, освіта, умови життя, основні потреби, вид мотиву, спрямованість особистості тощо).

Але є декілька ефективних, перевірених механізмів, представлених у дослідженнях психологів-практиків. Наприклад, ефективним є увага до формування самогенеруючої мотивації, яка передбачає:

- усвідомлення дитиною (людиною) важливості та потрібності діяльності, яка виконується. Так Л.Фосслі та М.Вест Даффі [11] доводять це

результатами експерименту, під час якого визначено: більш ефективними працівниками є ті, що мають позитивний зворотній зв'язок щодо наданих ними послуг, виконаної діяльності;

- підвищення відповідальності за надану ділянку (обсяг) роботи, усвідомлення власної відповідальності;
- обов'язкова оцінка результатів будь-якої виконаної роботи.

Також переконливі та працюючі механізми підвищення мотивації вважаємо рекомендації біхевіористки К.Прайор - підкріплення (за допомогою стимулів, заохочення, покарання) [12]. Авторка надає 8 методів, застосування яких може значно вплинути на поведінку особистості, її мотивацію. Серед них:

- *підкріплення бажаної поведінки*. Як відомо, підкріплення може бути первинним (їжа, вода, секс) та вторинним (успіх, похвала, належність до певного угруповання). Також підкріплювати можна символами (грошами, фішками, балами), які можна потім обміняти на більш значущу нагороду. Соціальне підкріплення - це увага, яку може отримати людина (саме це пояснює потребу у хайпі, який ми спостерігаємо у соціальних мережах);
- *вироблення поведінки, несумісної з небажаною*, спроба навчити суб'єкта виконувати іншу дію, фізично несумісну з тією, яка є небажаною;
- *формування відсутності певної поведінки*;
- *зміна мотивації* [12].

Використовуючи рекомендації науковиці, можна упроваджувати складання договорів з дитиною, накопичення балів та обговорення умов штрафних санкцій (тобто підкріплення). Також може бути використане негативне підкріплення (стимул стає негативним підкріпленням, коли суб'єкт сприймає його як неприємну подію).

Перевіреними та ефективними є змагальні завдання, об'єднання у пари (групи) при виконанні завдань, індивідуальні завдання, які враховують рівень знань та розвитку дитини та формують у неї ситуацію успіху, пропозиція дитині бути вчителем у деяких питаннях (робота з комп'ютером) для дорослої людини, інтерактивні форми навчання, які будуть підвищувати рівень зацікавленості. Можливість перевірити на практиці отримані теоретичні знання дасть змогу переконатися у їх корисності. Виконані учнями (студентами) якісні завдання будуть зберігатися та демонструватися як зразки для наступних інших поколінь - це також надихає на роботу.

Моніторинг причин незацікавленості, аналіз наукової літератури, власний досвід продемонстрував - першочерговою причиною зниження мотивації є нецікавість, застарілість, неактуальність, надмірна «класичність» матеріалу, що вивчається. Тому, актуальним та найбільш ефективним методом є

наповнення змісту матеріалу, що пропонується учням (студентам) цікавим контентом, видами роботи. Зокрема, створення кластерів (або ментальних карт Бьюзена), тому що робота з кластерами дає можливість придумати незвичайну розповідь, удосконалити, проаналізувати готове, знайти нове, головне, непотрібне. Іммерсивні технології дають можливості глибокого занурення в діяльність, моделювання реальності.

Активні методи навчання (рольові, імітаційні, організаційно-діяльнісні ігри) можливо використовувати у дистанційному навчанні. Студент може виконувати роль модератора, який перевіряє завдання одногрупників.

Гейміфікація з можливістю формувати нові ігрові правила навчання підвищує інтерес та захопленість процесом. Доведено, що використання анімації, квест-формату у поданні інформації під час дистанційного навчання до 75% збільшує можливість її сприймання.

Все таким же актуальним методом підвищення зацікавленості залишаються: участь у конкурсах, олімпіадах, конференціях, складання рейтингів.

Неможливо обійти увагою можливості Інтернет-простору у підвищенні мотивації. Наприклад, пошук у соціальних мережах цікавих, актуальних тем для самостійного вивчення з послідуочим обговоренням. Оцінка «лайками» відповіді (коментарів) товаришів. Створення власних сторінок, блогів, інтерфейсів, пов'язаних навчальними мотивами, саме це розвиває почуття значущості, підвищує відповідальність. Прикладом подібної ефективності є стратегії виробників розважальної продукції. Наприклад, такі рекомендації викладено у статті О.Ларьяновського «Як освіта програла Netflix». Відомі корпорації роблять у просторі Інтернет-мереж все, щоб людина всі більше занурювалася у них, грала, проводила час на їх сторінках. Тому освіта може протиставити:

- *захопливість*. Потрібно створити конкурентоздатний по захопливості продукт (подібний Animal Planet). Для цього важлива сценарна майстерність та гейм-дизайн у освітніх продуктах. Це не означає, що гра замінить весь навчальний процес, але гарантовано підвищить зацікавленість у процесі;
- *алгоритми*. Вони використовуються майбутніми роботодавцями, які прогнозують робітнику підвищення зарплати та кар'єрне зростання у випадку, коли він за певний проміжок часу «збільшить, вивчить, удосконалить, покращить» ті чи інші знання, вміння та навички. Якщо враховувати зони актуального та найближчого розвитку студента, верифікувати його здібності, привчити студента аналізувати ринок праці та його стрімку мінливість, можна привчити його до думки про потребу формування основних універсальних компетенцій саме у процесі навчання у виші;

- *цінність результату*. Мозок людини побудований таким чином, що обезцінює нову, але непотрібну у практичному застосуванні інформацію. А усвідомлення багатоаспектної значущості деяких компетенцій (швидкочитання, протистояння маніпуляціям, успішного спілкування, переконання аудиторії, розвитку пам'яті, публічного виступу) - важливий засіб підвищення мотивації.

Тобто, формувати позитивну мотивацію до навчання можна на базі власного досвіду, досліджень проблеми сучасними науковцями, врахування особливостей ситуації.

Під час тренінгових занять відпрацьовувалися практичні навички роботи з великим обсягом інформації, різноманітними інформаційними джерелами (літературою, статтями, знайденими у Інтернеті). Для цього студентам пропонувалося ознайомитися з основами швидкочитання, читання по діагоналі, візуального опрацювання наукового тексту. Потрібними та корисними були вправи з розширення візуального поля сприймання. Навички роботи з текстом полягали у виконанні наступного завдання: за 2 хвилини потрібно передивитися невеликий науково-психологічний текст, виділити основні думки. Думки у вигляді анотацій записати у робочі зошити, а потім (після більш ретельного знайомства з текстом) перевірити правильність визначення основного, корегувати.

Непоганим мотиватором для розвитку розумової діяльності та навичок студентів є так звані «ментальні провокації». Аудиторія, почувши від викладача суперечливий аргумент (наприклад, «вчителем працює тільки невдаха», «нам не потрібна мисляча людина», «навіщо розвивати критичне мислення, коли достатньо і кліпового», «психологія – зайва наука для студентів непрофільних факультетів») повинні аргументовано переконати у його хибності. Прийом провокації передбачає короткотривалий виклик у слухачів реакції незгоди з інформацією, що викладається, щоб підготувати аудиторію до сприймання конструктивних висновків, уточнення думки. У процесі тренінгових занять постійно проводиться рефлексія для усвідомлення важливості та корисності запропонованих завдань та можливостей формування навичок самостійної роботи.

Висновки. Зрозуміло, що межі статті не дають можливостей повністю висвітлити всі результати роботи щодо розвитку когнітивних, мета когнітивних навичок самостійної роботи, підвищення мотивації до навчання. Проведена робота у період дистанційного формату навчання у виші, на наш погляд, є трохи запізнюю, вона повинна починатися у шкільному освітньому закладі. Заплановано також:

- робота з педагогічними колективами шкіл щодо підвищення уваги до формування навичок самостійного опрацювання матеріалу;

- експериментальна перевірка якості сформованих навичок та їх впливу на подальшу учбову діяльність студентів, що ми плануємо представити у подальших публікаціях.

Список використаних джерел:

1. Tumms D., Booth S. Review of Telematics based Open and Distanse Learning. URL: <http://www.stir.ac.uk/schema/> (дата звернення 12.10.2022).
2. Вем'ян В., Солтисюк Ю. Організація самостійної роботи студентів при дистанційній формі навчання у вищих навчальних закладах. Стаття. URL: <https://www.researchgate.net> > ... (дата звернення 12.10.2022).
3. Бухлова Н.В. Організація самостійної діяльності учнів. Харків: Видавничка група «Основа». 2003. 64с.
4. Москаленко О.А., Черкаська О.В., Коваленко О.В. Педагогічне забезпечення самостійної роботи в умовах дистанційного навчання // Current trends and factors of the development of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries : International scientific and practical conference proceedings, September 25-26, 2020 p. Part 2. Lublin, 2020. P.72–75.
5. Умрик М. Досвід організації самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання. Наукові записки НПУ імені М.П. Драгоманова. URL:<http://enpuir.npu.edu.ua> > bitstream > handle (дата звернення 21.10.2022).
6. Кравець В.О., Кухаренко В.М., Твердохлебова Н.Є., Рибалко О.В. Організація самостійної діяльності як фактор ефективності навчання в дистанційних курсах. Стаття. Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”, Харків, Україна URL: kvn@kpi.kharkov.ua natatv@kpi.kharkov.ua alena@kpi.kharkov.ua <https://core.ac.uk> > download > pdf (дата звернення 21.10.2022)
7. Кузьміна Наталья. Понятие «педагогическая система» и критерии ее оценки. Методы системных педагогических исследований самостоятельной работы. Москва: Народное образование, 2012. С.7-52.
8. Беленкова Ю.С. О технологии организации СР студентов. Вестник ТГПУ, 2010. Выпуск 1(91).С.123-128.
9. Макаренко Н.М. Формування компетенцій у процесі навчання у вищій школі. Збірник наукових праць «Теоретико-методологічні проблеми виховання дітей та учнівської молоді». Київ: Гнозис, 2017. С.328-336
10. Е.П.Ильин. Мотивация и мотивы. СПб: Питер, 2008.512 с.
11. Фосслін Л., Даффі М. Емоції на роботі. Київ: Наш формат.2022.264с
12. Прайор К. Мистецтво виховання та дресирування. Харків: Клуб сімейного дозвілля. 2021.224 с.

Transliteration of References:

1. Tumms, D., Booth, S. (2012). Review of Telematics based Open and Distanse Learning. URL: <http://www.stir.ac.uk/schema/> (data zvernennia 12.10.2022). (In English).
2. Vemian, V., Soltysiuk, Yu. (2017). Orhanizatsiia samostiinoi roboty studentiv pry dystantsiinii formi navchannia u vyshchyykh navchalnykh zakladakh. Stattia. URL: <https://www.researchgate.net> > (data zvernennia 12.10.2022). (In Ukrainian).
3. Bukhlova, N.V. (2003). Orhanizatsiia samostiinoi diialnosti uchniv. Kharkiv: Vydavnycha hrupa «Osнова». 64s. (In Ukrainian).
4. Moskalenko, O.A., Cherkaska, O.V., Kovalenko, O.V. (2020). Pedahohichne zabezpechennia samostiinoi roboty v umovakh dystantsiinoho navchannia // Current trends and factors of the development of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries : International scientific and practical conference proceedings, September 25-26, 2020 r. Part 2. Lublin, 2020. P. 72–75. (In Ukrainian).
5. Umryk, M. (2019). Dosvid orhanizatsii samostiinoi roboty studentiv v umovakh dystantsiinoho navchannia. Naukovi zapysky NPU imeni M.P. Drahomanova. URL:<http://enpuir.npu.edu.ua> > bitstream > handle (data zvernennia 21.10.2022). (In Ukrainian).
6. Kravets, V.O., Kukhareno, V.M., Tverdokhliebova, N.le., Rybalko, O.V. (2019). Orhanizatsiia samostiinoi diialnosti yak faktor efektyvnosti navchannia v dystantsiinnykh kursakh. Stattia. Natsionalnyi tekhnichnyi universytet “Kharkivskyyi politekhnichnyi instytut”, Kharkiv, Ukraina URL: kvn@kpi.kharkov.ua natavt@kpi.kharkov.ua alena@kpi.kharkov.ua <https://core.ac.uk> > download > pdf (data zvernennia 21.10.2022) (In Ukrainian).
7. Kuzmyna, Natalia. (2012). Poniatyie «pedahohycheskaia sistema» y kryteryi ee otsenky. Metodu systemnykh pedahohycheskykh yssledovanyi samostoiatelnoi rabotu. Moskva: Narodnoe obrazovanye. S.7-52. (in Russian).
8. Belenkova, Yu.S. (2010). O tekhnolohyy orhanyzatsyy SR studentov. Vestnyk THPU. Vupusk 1(91).S.123-128. (in Russian)
9. Makarenko, N.M. (2017). Formuvannia kompetentsii u protsesi navchannia u vyshchii shkoli. Zbirnyk naukovykh prats «Teoretyko-metodolohichni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi». Kyiv: Hnozys. S.328-336 (In Ukrainian).
10. Ylyn, E.P. (2008). Motyvatsiia y motyvu. SPB: Pyter.512 s. (in Russian).
11. Fosslin, L., Daffi, M. (2022). Emotsii na roboti. Kyiv: Nash format.2022.264s (In Ukrainian).
12. Praior, K. (2021). Mystetstvo vykhovannia ta dresyruvannia. Kharkiv: Klub simeinoho dozvillia. 224 s. (In Ukrainian).

MAKARENKO Natalya

Ph.D. in Psychology, Assistant Professor
Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-3481-1277>
E-mail: nmakarenko6337@gmail.com

**DEVELOPMENT OF INDEPENDENT WORK SKILLS TO IMPROVE THE QUALITY OF
DISTANCE LEARNING**

<https://doi.org/10.38014/osvita.2022.90.12>